

بخش دوم

روش تدریس دروس

پیش از بیان روشن تدریس هر درس، مطالبی درباره‌ی
زمان‌بندی، الگوی کلی راهنمای تدریس و روش تدریس بخش‌های
مختلف هر درس به طور خلاصه در جداولی تقدیم شده است.

جدول زمان بندی تدریس و پرسش بخش های مختلف دروس سال سوم

پرسش	تدریس ^۱	شماره ی جلسه
ارزش یابی تشخیصی از توانایی روخوانی و روان خوانی دانش آموزان	قرائت آیات درس ۱ آل عمران آیات ۱ تا ۴	۱
قرائت آیات درس ۱	کار در کلاس درس ۱	۲
قسمت «ب» انس با قرآن در خانه و پرسش شفاهی از معنای کلمه ها و ترکیبات کار در کلاس درس ۱	قرائت آیات درس ۲ آل عمران آیات ۱۶ تا ۲۲	۳
قرائت آیات درس ۲	کار در کلاس درس ۲	۴
قسمت «ب» انس با قرآن در خانه و پرسش شفاهی از معنای کلمه ها و ترکیبات کار در کلاس درس ۲	قرائت آیات درس ۳ آل عمران آیات ۳۰ تا ۳۷	۵
قرائت آیات درس ۳	کار در کلاس درس ۳	۶
قسمت «ب» انس با قرآن در خانه، درس ۳ و... یا آزمون کتبی از بخش مفاهیم دروس ۱ تا ۳ یا هر دو	قرائت آیات درس ۴ آل عمران آیات ۴۵ تا ۵۱	۷
قرائت آیات درس ۴	کار در کلاس درس ۴	۸
قسمت «ب» انس با قرآن در خانه، درس ۴ و... یا آزمون کتبی از بخش مفاهیم دروس ۱ تا ۴ یا هر دو	قرائت آیات درس ۵ آل عمران آیات ۶۲ تا ۷۱	۹
قرائت آیات درس ۵	کار در کلاس درس ۵	۱۰
قسمت «ب» انس با قرآن در خانه، درس ۵ و... یا آزمون کتبی از بخش مفاهیم دروس ۱ تا ۵ یا هر دو	قرائت آیات درس ۶ آل عمران آیات ۸۴ تا ۹۱	۱۱
قرائت آیات درس ۶	کار در کلاس درس ۶	۱۲
قسمت «ب» انس با قرآن در خانه، درس ۶ و... یا آزمون کتبی از بخش مفاهیم دروس ۱ تا ۶ یا هر دو	قرائت آیات درس ۷ آل عمران آیات ۹۲ تا ۱۰۰	۱۳
قرائت آیات درس ۷	کار در کلاس درس ۷	۱۴
قسمت «ب» انس با قرآن در خانه، درس ۷ و... یا آزمون کتبی از بخش مفاهیم دروس ۱ تا ۷ یا هر دو	قرائت آیات درس ۸ آل عمران آیات ۱۰۹ تا ۱۱۵	۱۵
آزمون شفاهی (قرائت) و کتبی (مفاهیم) نیم سال اول		

- ۱- تقدم یا تأخر تدریس یا پرسش در هر جلسه با توجه به تشخیص دبیر محترم صورت می گیرد.
- ۲- سایر فعالیت ها مانند گفت و گو درباره ی شناخت قرآن و... با تشخیص دبیر و در حد زمان ممکن در کنار دو بخش اصلی قرائت و مفاهیم انجام می شود.

شماره‌ی جلسه	تدریس	پرسش
۱۶	کار در کلاس درس ۸	قرائت آیات درس ۸
۱۷	قرائت آیات درس ۹ آل عمران آیات ۱۳۳ تا ۱۴۱	قسمت «ب» انس با قرآن در خانه، درس ۸ و ...
۱۸	کار در کلاس درس ۹	قرائت آیات درس ۹
۱۹	قرائت آیات درس ۱۰ آل عمران آیات ۱۵۸ تا ۱۶۵	قسمت «ب» انس با قرآن در خانه، درس ۹ و ...
۲۰	کار در کلاس درس ۱۰	قرائت آیات درس ۱۰
۲۱	قرائت آیات درس ۱۱ آل عمران آیات ۱۶۶ تا ۱۷۴	قسمت «ب» انس با قرآن در خانه، درس ۱۰ و ...
۲۲	کار در کلاس درس ۱۱	قرائت آیات درس ۱۱
۲۳	قرائت آیات درس ۱۲ آل عمران آیات ۱۸۷ تا ۱۹۴	قسمت «ب» انس با قرآن در خانه، درس ۱۱ و ... یا آزمون کتبی مفاهیم از دروس قبل با تأکید بر دروس ۹ تا ۱۱ و یا هر دو
۲۴	کار در کلاس درس ۱۲	قرائت آیات درس ۱۲
۲۵	یادآوری مطالب دروس گذشته	قسمت «ب» انس با قرآن در خانه، درس ۱۲ و آزمون کتبی مفاهیم با تأکید بر چند درس اخیر
آزمون شفاهی (قرائت) و کتبی (مفاهیم) نیم سال دوم		

الگوی تدریس دروس قرآن در برنامه‌ی سال سوم راهنمایی

موضوع	اهداف	مفاهیم - مهارت‌ها	روش	فعالیت‌های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش‌های ارزش‌یابی مستمر ^۱
<p>۱- روان‌خوانی آیات</p> <p>- تمرین‌های کار</p> <p>در کلاس (مفاهیم)</p> <p>- موضوعات</p> <p>- شناخت قرآن</p>	<p>۱- توانایی روان‌خوانی آیات درس</p> <p>۲- توانایی ترجمه‌ی کلمات، ترکیبات و عبارات‌های بخش کار</p> <p>در کلاس شامل:</p> <p>ترجمه لغات</p> <p>ترجمه ترکیبات</p> <p>ترجمه عبارات‌ها</p> <p>الگوی قواعد</p> <p>ترجمه‌ی عبارات‌های قرآنی انس با قرآن در خانه</p> <p>۳- آشنایی نسبی با برخی از موضوعات در ارتباط با قرآن در مباحث شناخت</p>	<p>مفاهیم شامل:</p> <p>جدول‌ها و ترجمه‌ها</p> <p>موضوعات شناخت مهارت‌ها شامل:</p> <p>توانایی روان‌خوانی آیات</p>	<p>روش بحث در کلاس:</p> <p>- صحبت کردن</p> <p>- سؤال کردن</p> <p>- مشارکت دادن</p> <p>- فرصت دادن</p> <p>- هدایت کردن</p> <p>- نتیجه‌گیری</p> <p>روش فعال:</p> <p>- گفت‌وگو با خود</p> <p>- گفت‌وگو با دیگران (معلم، دانش‌آموزان)</p> <p>- مشاهده کردن</p> <p>- گوش دادن</p> <p>- انجام دادن</p> <p>دو روش بحث در کلاس و روش فعال در مورد مفاهیم و مهارت توانان به کار می‌رود.</p>	<p>۱- تمرین روان‌خوانی آیات هر درس ابتدا بدون توار سپس با استفاده از توار با قرائت دبیر</p> <p>۲- تمرین خواندن کلمات و عبارات مشکل هر درس</p> <p>۳- تمرین روان‌خوانی انفرادی درس و تصحیح توسط دبیر</p> <p>۴- تکمیل و تصحیح جدول لغات، ترکیبات، تسمیرن‌های چهارگزینه‌ای، الگوی قواعد توسط دانش‌آموزان با نظارت راهنمایی دبیر</p> <p>۵- قرائت موضوعات آشنایی با برخی از موضوعات قرآنی و توضیحات مختصر دبیر با استفاده از سوالات و اگر توسط دانش‌آموزان</p> <p>۶- بررسی تکلیف انس با قرآن در خانه</p>	<p>۱- توار آموزشی مخصوص کلاس</p> <p>درس بسا نوار آموزشی ویژه</p> <p>دانش‌آموزان</p> <p>۲- کتاب درسی</p> <p>دانش‌آموزان</p> <p>۳- استفاده از لوح‌های فشرده در صورت امکان</p>	<p>۱- بررسی از قرائت آیات درس و نمره‌گذاری توسط دبیر براساس توصیف‌ها و مطالب تفصیلی که در بخش روش تدریس و ارزش‌یابی درس آمده است.</p> <p>۲- بررسی از ترجمه‌ی عبارات‌های قرآنی قسمت (ب) انس با قرآن در خانه و نمره‌گذاری همراه با بررسی شفاهی از معنای برخی از کلمات یا ترکیبات بخش کار در کلاس</p> <p>۳- بررسی کتبی بخش مفاهیم از هر ۲ یا ۳ درس یک بار با استفاده از الگوی پیشنهادی در پیش‌گزار این کتاب</p> <p>۴- از مطالب بخش شناخت قرآن، بررسی به‌عمل نمی‌آید ولی فعالیت‌های ویژه‌ی دانش‌آموزان که مربوط به این بخش است به‌عنوان قسمتی از ۵ نمره‌ی فعالیت‌های خارج از کلاس در ارزش‌یابی مستمر محسوب می‌شود.</p>

۱- روش ارزش‌یابی پایانی به تفصیل در بخش مربوط آمده است.

۲- روش بحث در کلاس: روش‌ها، فنون و الگوی تدریس، ص ۱۲۷، صفوی، انتشارات سمت.

۳- روش بحث در کلاس: روش‌ها، فنون و الگوی تدریس، ص ۱۴۵، صفوی، انتشارات سمت.

روش تدریس قرائت

موضوع	روش	نقش معلم	نقش دانش آموز	فرایند آموزش
<p>روش بحث در کلاس:</p> <ul style="list-style-type: none"> صحبت کردن سؤال کردن مشارکت دادن فرصت دادن هدایت کردن نتیجه گیری روش فعال: گفت و گو با خود گفت و گو با دیگران (معلم، دانش آموزان) مشاهده کردن، گوش دادن انجام دادن 	<p>۱- هدایت و تصحیح: با توجه به مهم ترین هدف آموزش قرآن در دوره ی راهنمایی که کسب مهارت روان خوانی قرآن کریم است؛ در این بخش معلم عمدتاً نقش هدایت و تصحیح را بر عهده دارد یعنی ضمن خواندن آیات درس توسط دانش آموزان با توجه به وضعیت عمومی کلاس، معلم با توضیحات ضروری به روشی که بیان خواهد شد مشکلات دانش آموزان را برطرف ساخته و موجب ارتقای توانایی آن ها در روان خوانی قرآن کریم می شود.</p> <p>۲- ارائه الگو: معلم با استفاده از نوارهای آموزشی قرائت قرآن یا خواندن زیبای آیات کتاب درسی، الگوی مناسبی را در زیبا و صحیح خوانی قرآن کریم به دانش آموزان ارائه می کند. این روش، هم موجب ارتقای توانایی دانش آموزان در قرائت قرآن می شود و هم بر تنوع و جذابیت آموزش می افزاید.</p> <p>۳- یاددهنده: معلم در آموزش برخی قواعد و نکات خاص مربوط به قرائت قرآن عمدتاً نقش یاددهنده خواهد داشت.</p>	<p>۱- خواندن عبارات قرآنی و آیات کتاب درسی: در این بخش، دانش آموز نقش اصلی را در فرایند یادگیری برعهده دارد. دانش آموز براساس توانایی کسب کرده عبارات و آیات قرآنی را می خواند و معلم در صورت نیاز با راهنمایی لازم، زمینه ی ارتقای مهارت او را فراهم می سازد.</p> <p>۲- الگوپذیری: دانش آموز با استماع قرائت زیبای آیات و هم خوانی با آن، برای زیبا و صحیح خواندن آیات تلاش می کند.</p> <p>۳- فراگیری: دانش آموز در یادگیری برخی قواعد و نکات خاص مربوط به قرائت قرآن عمدتاً نقش فراگیرنده خواهد داشت.</p>	<p>این آموزش طی فرایند زیر انجام می شود.</p> <p>۱- دانش آموز عبارات و آیات را می خواند.</p> <p>۲- معلم و سایر دانش آموزان به خواندن عبارات و آیات توجه می کنند.</p> <p>۳- در صورت نیاز، خواندن هر دانش آموز به روش مناسب اصلاح می شود.</p> <p>۴- استماع قرائت زیبای آیات و هم خوانی با آن</p> <p>۵- یادگیری قواعد و برخی نکات خاص مربوط به قرائت و به کارگیری آن ها در خواندن قرآن</p> <p>۶- تمرین و استمرار به منظور کسب مهارت کافی در قرائت قرآن</p> <p>تذکر: معلم و دانش آموز در فرایند یاددهی - یادگیری با تعامل، پیوسته به ایفای نقش های مختلف خود می پردازند.</p>	

۱- روش بحث در کلاس: روش ها، فنون و الگوی تدریس، ص ۱۲۷، صفوی، انتشارات سمت.

۲- روش فعال در کلاس: روش ها، فنون و الگوی تدریس، ص ۱۴۵، صفوی، انتشارات سمت.

موضوع	روش	تفصیل معلم	نقش دانش آموز	فرایند آموزش
<p>روش بحث در کلاس؛</p> <ul style="list-style-type: none"> - صحبت کردن - سؤال کردن - مشارکت دادن - فرصت دادن - هدایت کردن - نتیجه گیری <p>روش فعال^۲؛</p> <ul style="list-style-type: none"> - گفت و گو با خود - گفت و گو با دیگران (معلم، دانش آموزان) - مشاهده کردن و گوش دادن - انجام دادن 	<p>۱- هدایت و اصلاح: معلم با بهره گیری از دانسته های دانش آموزان و استفاده از برخی راه کارهای آشنا در زبان فارسی (ساخت کلمات هم خانواده و...) دانش آموزان را در کشف و تشخیص معنای کلمات جدید و سوزن نظر، هدایت کرده و با یافته های آن ها را تصحیح می کند.</p> <p>۲- رهبری و نظارت: معلم از ترجمه ترکیبات و عبارات قرآنی مورد نظر، کاملاً برهیز می کند بلکه با رهبری و نظارت از دانش آموزان می خواهد که به صورت فردی یا گروهی ترکیبات و عبارات را معنا کرده، خود بر فعالیت آن ها بنظر آید. می کند و در صورت نیاز راهنمایی لازم را به عمل می آورد.</p> <p>۳- تصحیح: معلم نقش تصحیح خواندن و ترجمه را برعهده دارد. در این نقش نیز معلم از روش هایی سود می جوید که در آن روش ها دانش آموزان نقش فعال برعهده دارند.</p> <p>۴- یاددهند: معلم در فرایند آموزش برخی نکات خاص و ضروری در ترجمه ترکیبات و عبارات قرآنی نقش یاددهنده دارد.</p> <p>تذکر: معلم در فرایند آموزش باید از املا کردن ترجمه و معنای ترکیبات و عبارات قرآنی به دانش آموزان، کاملاً خودداری کند.</p>	<p>۱- کشف و تشخیص: دانش آموز با بهره گیری از دانسته های قبلی خویش، به کاغذی برخی راه کارهای آشنا در زبان فارسی (ساخت کلمات هم خانواده و...) معنای کلمات جدید و مورد نظر در هر درس را تشخیص می دهد.</p> <p>۲- معنا کردن ترکیبات قرآنی: دانش آموز به کمک معنای کلمات آموخته شده، ترکیبات قرآنی را به صورت تحت اللفظی ترجمه می کند.</p> <p>۳- معنا کردن عبارات و کلمات و آیات ساده ی قرآنی: دانش آموز به کمک معنای کلمات و ترکیبات، عبارات و آیات مورد نظر را به صورت تحت اللفظی معنا می کند.</p> <p>۴- تصحیح: معنای ترکیبات و عبارات ضمن گفت و گوی دانش آموزان و هدایت و رهبری معلم، تکمیل و تصحیح می شود.</p> <p>۵- وقت در صحت قرائت: دانش آموز می آموزد که همیشه قبل از معنا کردن ترکیبات و عبارات قرآنی، در صحیح خواندن آن ها دقت کافی به عمل آورد.</p> <p>۶- فرآیندی: دانش آموز در فرایند یادگیری با برخی نکات خاص و ضروری در ترجمه عبارات قرآنی آشنا شده و با تکرار و تمرین آن ها را به تدریج به کار می برد.</p>	<p>این آموزش طی فرایند زیر انجام می شود.</p> <p>۱- دانش آموز معنای کلمات مورد نظر را تشخیص داده و می نویسد.</p> <p>۲- ترکیبات و عبارات قرآنی را به صورت تحت اللفظی معنای می کند.</p> <p>۳- قرائت و معنای ترکیبات و عبارات قرآنی با شرکت فعال دانش آموزان و هدایت معلم تصحیح و تکمیل می شود.</p> <p>۴- تمرین و استمرار مراحل فوق به منظور کسب مهارت مورد نظر در معنا کردن ترکیبات و عبارات قرآنی</p> <p>تذکر: معلم و دانش آموز در فرایند یاددهی، یادگیری با تعامل، بیوسسته به ایفای نقش های مختلف خود می پردازند.</p>	

۱- روش بحث در کلاس؛ روش ها، فنون و الگوی تدریس، ص ۱۲۷، صفوی، انتشارات سمت.

۲- روش فعال در کلاس؛ روش ها، فنون و الگوی تدریس، ص ۱۴۵، صفوی، انتشارات سمت.

توضیح: در بخش شناخت (آشنایی با قرآن) علاوه بر روش های فوق روش توضیحی هم مورد استفاده قرار می گیرد؛ همان منبع فوق ص ۱۱۴.

درس اول

آیات ۱ تا ۱۱ در مورد بی‌سوادان و نادانان است و در مورد نادانان و کسانی که نادانند و در مورد نادانان و نادانان است و در مورد نادانان و نادانان است.

آموزش با تلفظ بین المشهورات المرحوم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱. بسم الله الرحمن الرحيم

۲. الله لا اله الا هو الغنى القديم

۳. تبارك عرشه الكبريا بالخير

۴. تضرعا لهما تسنن بدينهم

۵. والذين كفروا لا الا للجل

۶. من قتل عدو لله

۷. والذين كفروا

۸. ان الذين كفروا بآيات الله

۹. لهم عذاب شديد

۱۰. والله عنز ذو العظام

۱۱. ان الله لا يخفى عن شئ

۱۲. في الارض ولا في السماء

۱۳. عز الذي بعثك في الازمان نبيا

۱۴. لا اله الا هو العزيز الحكيم

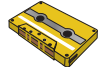
۱۵. عز الذي انزل عليك الكتاب

۱۶. بينة ما ينزل من الوحي

۱۷. وانزلنا الكتاب

۱۸. فليؤمنوا ما نزلنا

روش تدریس و تمرین قرائت

تدریس و تمرین این درس براساس روش کلی به ترتیب زیر انجام می گیرد.

۱- پیش قرائت گروهی آیات درس: هر دانش آموز آیات درس را برای هم گروهی خود می خواند و به کمک او اشکالات و اشتباهاتش را اصلاح می کند (حدود ۵ دقیقه).

۲- تمرین کردن با نوار آیات درس: دانش آموزان ضمن شنیدن نوار، با آن هم خوانی می کنند؛ معلم نیز اشکالات جمعی را رفع می کند و در حین تمرین با نوار، تذکرات لازم را می دهد (حدود ۱۰ دقیقه).

۳- هر دانش آموز، یک تا دو سطر (یک سطر بلند یا مشکل یا دو سطر کوتاه یا آسان) را فردخوانی می کند؛ آن گاه معلم به رفع اشکالات و تصحیح اشتباهات می پردازد و به هر دانش آموز تذکرات لازم را می دهد (حدود ۲۰ دقیقه).

۴- معلم به سوالات احتمالی دانش آموزان درباره ی قرائت آیات درس به طور مختصر پاسخ می دهد (حدود ۵ دقیقه).

شیوهی رفع اشکالات

اشکالات و اشتباهات قرائت هر دانش آموز براساس روش کلی به ترتیب زیر اصلاح می شود.

۱- سؤال کردن درباره‌ی کلمه، علامت و حرفی که اشتباه خوانده شده است، برای توجه دادن به قرائت و کتابت آن، با مقایسه‌ی حالت اشتباه با حالت صحیح، به صورت سؤال کردن (کدام درست است؟ حالت اول ... یا حالت دوم ...). مثلاً اگر «ح» در کلمه‌ی «بِالْحَقِّ» به صورت «ه» تلفظ شود، می توانیم به چند صورت در مورد آن سؤال کنیم: در این کلمه، «ح» نوشته شده یا «ه»؟ این کلمه را نوار به صورت «ح» می خواند یا «ه»؟ «بِالْهَقِّ» درست است یا «بِالْحَقِّ»؟ و ... نکته‌ی مهم این است که معلم محترم، حالت صحیح را مشخص نکند و دانش آموزان با راهنمایی های او، خود، حالت صحیح را کشف کنند.

۲- تکرار جمله یا کلمه‌ای که اشتباه خوانده شده است، توسط جمع و سپس توسط افراد داوطلب و توانا در قرائت و آن گاه توسط فردی که اشتباه خوانده است.

۳- در مواردی که کلمه یا جمله‌ی مدنظر مشکل است، دانش آموزان ابتدا آن را به صورت بخش بخش و سپس به طور شمرده و یک جا تکرار می کنند.

۴- اگر کلمه‌ای که اشتباه خوانده شده است، با سؤال، مقایسه‌ی غلط با صحیح، بخش خوانی

و ... اصلاح نمی‌شود، آن را روی تخته می‌نویسیم و با اشاره‌ی فنی به بخش‌ها، (به‌صورت ثابت یا متحرک)، از دانش‌آموزان می‌خواهیم که آن را به صورت بخش‌بخش بخوانند و سپس به‌طور شمرده و یکجا تکرار کنند.

تکلیف قرائت

- ۱- قرائت آیات درس برای یکی از اعضای گروه و اعضای خانواده جهت کسب مهارت در خواندن و رفع اشکالات.
- ۲- تمرین کردن با نوار قرائت آیات درس (در صورت امکان)، برای کسب مهارت بیش‌تر در خواندن، آمادگی برای پاسخ دادن به سؤال‌های معلم، خواندن صحیح و زیبا در جلسه‌ی بعد و به‌دست آوردن نمره‌ی خوب.
- ۳- همکاری دانش‌آموزان توانا با افراد ضعیف در قرائت.
- ۴- حفظ آیات درس و انجام فعالیت‌های قرآنی فوق‌العاده در صورت علاقه‌مند بودن.

ارزش‌یابی قرائت

- ۱- در جلسه‌ی بعد، در زمان مقرر برای ارزش‌یابی قرائت (حدود ۳۰ دقیقه). هر دانش‌آموز می‌تواند سه تا چهار سطر از آیات درس را بخواند. معلم نمره‌ی ارزش‌یابی مستمر و تدریجی قرائت را از ۲۰ ثبت می‌کند.
- ۲- برای هر اشتباه روخوانی، یک امتیاز از ۲۰ نمره کسر می‌شود ولی اگر دانش‌آموز قبل از تذکر معلم، اشتباهش را اصلاح کند، امتیازی کسر نمی‌شود.
- ۳- دانش‌آموزی که آیات درس را با صوت زیبا و شبیه نوار بخواند یا در تقویت هم‌گروهی خود، به‌طور مؤثر تلاش کند، برای هر مورد تا ۲ امتیاز تشویقی می‌گیرد و در صورت امکان، جایزه‌ی مناسبی به او اهدا می‌شود.

برای مطالعه دبیران

تذکرات خاصّ درس

۱- یادآوری و تأکید بر بیان کامل حروف مشدّد به ویژه تشدیدهای متوالی و مواردی که در اثر ادغام پیش می‌آید، و اتصال حرکت قبل از حروف ناخوانا به ساکن یا تشدید در کلمه‌ها و ترکیب‌های هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، نَزَلَ، مُصَدِّقًا، أَنْزَلَ التَّوْرَةَ، ذُو انْتِقَامٍ، فِي الْأَرْضِ، فِي السَّمَاءِ، يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ، هُنَّ أُمَّ الْكِتَابِ، فَأَمَّا الَّذِينَ، فَيَتَّبِعُونَ، وَابْتِغَاءً، وَالرَّاسِخُونَ، وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ.

۲- توجه به ناخوانا بودن هر دو واو در ترکیب «أُولُو الْأَلْبَابِ».

۳- توجه به حالت وقف بر کلمه‌ی «بِالْحَقِّ» برای بیان تشدید قاف با مقداری مکث بر آن.

۴- توجه به حالت وقف بر کلمه‌ها و ترکیب‌های «يَدِيهٖ، شَيْءٌ، زَيْعٌ، مِنْهٗ، تَأْوِيلِهٖ، فِي الْعِلْمِ،

رَحْمَةً».

۵- اگر دانش‌آموزان درباره‌ی عدم تطابق قرائت نوار با کتابت قرآن در موارد ادغام، اخفاء و اقلاب سؤال کنند، پاسخ معلم برای همه‌ی این موارد، یک قاعده‌ی ساده‌ی کلی است:

«برای زیبایی قرائت در این موارد، نون ساکن یا تنوین در حرف بعدش خوانده می‌شود؛ مانند قرائت نوار». بر این اساس، به بیان قواعد و اصطلاحات تجویدی مانند احکام ادغام، اخفاء و ... نیازی نیست. معلم محترم نباید به شرح و بسط این موارد پردازد؛ زیرا نه تنها ضرورتی ندارد بلکه مزاحم مطالب ضروری درس می‌شود.

مواردی که در این درس ممکن است برای دانش‌آموزان سؤال برانگیز باشد یا حروف مشدّد به وجود آورد، عبارت‌اند از:

خواندن َّ در لـ در ترکیب‌های مُصَدِّقًا لِمَا، هُدًى لِلنَّاسِ؛

خواندن ُّ در مـ در ترکیب‌های آيَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ، كُلٌّ مِنْ؛

خواندن ن در لـ در ترکیب مِنْ لَدُنْكَ؛

خواندن ِ در لـ در ترکیب لِيَوْمٍ لَارِيبَ.

۶- توجه دادن به تلفظ صحیح حروف خاص عربی البته بدون بیان مخارج و صفات حروف به روش متداول کلاس‌های تجوید - که بیشتر شیوه‌ای نظری و غیرکاربردی است - بلکه به پیروی از قرائت نوار که شیوه‌ای عملی و آسان است.

کلمه‌های دارای حروف خاص عربی در این درس عبارت‌اند از: عَمِلْتُ، مُحَضَّرًا، بَعِيدًا، يُحَدِّثُكُمُ اللَّهُ، بِالْعِبَادِ، تُحِبُّونَ اللَّهَ، فَاتَّبِعُونِي، يُحِبِّبْكُمْ اللَّهُ، يَغْفِرْ، ذُنُوبَكُمْ، غَفُورٌ رَحِيمٌ، أَطِيعُوا اللَّهَ، لَا يُحِبُّ، إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى، نُوحًا، عِمْرَانَ، عَلَى الْعَالَمِينَ، ذُرِّيَّةً، بَعْضُهَا، بَعْضٌ، سَمِعَ عَلِيمٌ، نَذَرْتُ، بَطْنِي، مُحَرَّرًا، وَضَعْتُهَا، وَضَعْتُهَا، أُتْنِي، أَعْلَمُ، وَضَعْتُ، وَ لَيْسَ الذِّكْرُ، كَالْأُنْثَى، أُعِيدُهَا، ذُرِّيَّتَهَا، مِنَ الشَّيْطَانِ، حَسَنٍ، حَسَنًا، عَلَيَّهَا، زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ، عِنْدَهَا، هَذَا، عِنْدَ، بَغَيْرِ حِسَابٍ.

۷- در صورتی که مهارت روخوانی و روان‌خوانی دانش‌آموزان در حد مطلوب و خوبی باشد، می‌توان بر تلفظ حروف خاص عربی بیش‌تر تأکید کرد؛ به‌ویژه در صحت قرائت نماز که ضرورت بیش‌تری دارد.

روش‌های آسان، کاربردی و مؤثر در آموزش تلفظ حروف خاص عربی عبارت‌اند از:

- توجه دادن به نحوه‌ی تلفظ این حروف در قرائت نوار و پیروی از آن؛
- مقایسه‌ی حالت اشتباه با حالت صحیح آن به صورت سؤال کردن به شیوه‌های زیر:

کدام درست است؟ حالت اول ... یا حالت دوم ... مانند: 'الی' یا 'علی'؟
 این کلمه در قرائت نوار با ... خوانده شده یا با ... مانند: 'الی' یا 'علی'؟
 در این کلمه نوشته شده یا ... مانند: 'الی' یا 'علی'؟

- بیان حالت تلفظ به شیوه‌ی ساده، کوتاه و همه‌فهم، همراه با اجرای عملی تلفظ حرف، به دور از گفتن اصطلاحات، صفات، مخارج حرف و تکلف در تلفظ آن به ترتیب زیر:

ث: نوک زبانی، با کمی دَمِش

ذ: نوک زبانی و نازک

ظ: مانند ذ ولی درشت، با تکیه بر گلو ذ = ظ

ض: مانند ظ ولی محکم، یا شبیه به دال ولی درشت و از بین دندان‌ها

ص: مانند س ولی درشت، با تکیه بر گلو س = ص

ط: مانند ت ولی درشت، با تکیه بر گلو ت = ط

ح: با گرفتگی صدا در گلو، شبیه صدای صاف کردن گلو
ع: نرم و غلیظ از ته گلو
غ: نرم و قابل کشش، ولی ق: محکم از ته گلو و غیرقابل کشش.
- تمرین حروف مدّنظر در قرائت نماز به صورت جمع خوانی و فردخوانی و اصلاح اشکالات
جمعی و فردی

روش تدریس مفاهیم (کار در کلاس)

جدول ۱ (کلمات)

کار در کلاس

آموزش از طریق جدول کلمات را با استفاده از کلمات داده شده کامل کنید و معنی کلمات را به خاطر بسپارید.

مبارک خندان - مطهر نیست - واحد - تقابل می کند

فرمان	فرمان	فرمان	فرمان
لا یشکر	لا یشکر	لا یشکر	لا یشکر
رایسجون	رایسجون	رایسجون	رایسجون
لا یشکر	لا یشکر	لا یشکر	لا یشکر
آر و آ آتیا	آر و آ آتیا	آر و آ آتیا	آر و آ آتیا

دکتر بهمن ناصحی از زبان

جدول کلمه‌ها در سال‌های اول و دوم هم آمده است. مشخصات جدول و کاربرد آن در آموزش یکسان است و طبعاً برای آموزش آن‌ها نیز روش مشابهی به کار می‌رود. توضیح روش و نکته‌های عمومی این جدول در کتاب سال‌های گذشته آمده است.

در بعضی از دروس، لغت‌ها در جدول کلمات از ۱۲ به ۱۰ کاهش یافته‌اند؛ زیرا: اولاً، لغت‌ها به تدریج مشکل‌تر و نامأنوس‌تر از لغت‌های کتاب گذشته می‌شوند؛ ثانیاً، درصد افعال نسبت به سایر کلمه‌ها بیش‌تر است و می‌دانیم که آموزش فعل به عنوان لغت، به دلیل دربر داشتن معنای زمان و شخص از آموزش اسم دشوارتر است و فراگیری هر فعل با مشخصات کامل، شاید دو برابر یک اسم به دقت، زمان و فعالیت ذهنی نیاز دارد. با توجه به این مطالب که مورد تأیید صاحب‌نظران و دبیران گرامی بوده است و نیز به پیشنهاد ایشان از حجم لغت‌های هر درس کاسته شد.

نکته‌ی دیگر این که دانش‌آموزان با توجه به آنچه در درس عربی و قرآن سال‌های گذشته آموخته‌اند، با دانستن یکی از صیغه‌های یک فعل معنای سایر صیغه‌های پرکاربرد آن را - البته

در باره‌ی فعل‌های ساده و بدون اعلال – تشخیص می‌دهند. از این رو، معنای این کلمات گفته نشده یا در بالای جدول لغت‌ها آمده است.

در جدول لغت‌های این درس برخی از لغت‌ها که به توضیح بیشتری نیاز دارند، در زیر آمده‌اند.

۱- فُرْقَان: در اصل معنای مصدری دارد – یعنی فرق گذاشتن – ولی به معنای اسم فاعل – یعنی فارق و فرق گذارنده – به کار رفته است. این لغت در مورد حقّ و باطل به کار می‌رود و مفهوم آن، فرق گذارنده‌ی بین حقّ و باطل است. این کلمه در برخی آیه‌ها، نام قرآن کریم است و بنابر بعضی روایات، دسته‌ای از آیات قرآن به این نام، نامیده شده‌اند.

۲- لَا يَخْفَى: با واژه‌ی مخفی هم خانواده است. بنابراین، تشخیص دادن آن از لغت‌های بالای جدول چندان دشوار نیست. ریشه‌ی آن خ ف ی و مصدر آن خفاء به معنای پوشیده و نهان است.

۳- أُولُوا الْأَلْبَاب: لُبّ یعنی عقل خالص و نیالوده. جمع لُبّ، أَلْبَاب است. در قرآن کریم فقط جمع آن یعنی «أَلْبَاب» به کار رفته است؛ بنابراین، أُولُوا الْأَلْبَاب یعنی صاحبان تفکر و اندیشه‌ی درست.

۴- لَا تُزِعُّ: ریشه‌ی آن «زَيْع» به معنای انحراف از حق است؛ بنابراین، «لَا تُزِعُّ» یعنی از حق برمگردان و «لَا تُزِعُّ قُلُوبَنَا» یعنی قلب و میل ما را از حق برنگردان.

۵- «هَبَّ» و «وَهَّابُ»: ریشه‌ی این دو لغت «وَهَب» و مصدر آن‌ها «هَبَّة» به معنای بخشیدن و دادن چیزی بدون عوض است. «وَهَّابُ» از اسماء الهی است.

تمرین ۲ - ترکیب‌ها و جملات قرآنی را به شکل جدول خود جدا کنید.

۱	۷ یخلف علی الله
۲	۸ الترابیخون بر الطبع
۳	۷ یخلف علی الله
۴	۷ الیوم لثوبنا
۵	۷ یخلف علی الله
۶	۷ یخلف علی الله
۷	۷ یخلف علی الله
۸	۷ یخلف علی الله

جدول ۲ (ترکیب‌ها)

چگونگی انجام دادن این تمرین به تفصیل در بخش کلیات و درس اول کتاب پایه‌ی اول و دوم بیان شده است. ابتدا از دانش‌آموزان بخواهید که در گروه‌های دو یا سه نفره یا به صورت انفرادی با استفاده از جدول کلمه‌های این درس و دانستنی‌های قبلی خود، ترکیب‌ها را به شکل تحت‌اللفظی معنا کنند. در این هنگام، با گردش در کلاس، بر فعالیت دانش‌آموزان نظارت داشته باشید و در صورت نیاز، آن‌ها را کمک و راهنمایی کنید.

پس از این که بیش‌تر دانش‌آموزان، ترکیب‌ها را معنا کردند، مرحله‌ی دوم – که تصحیح جدول است – آغاز می‌شود. از یکی از دانش‌آموزان بخواهید که ترکیب اول را بخواند (به دانش‌آموزان پیام‌زید که همیشه در خواندن عبارت‌های قرآنی دقت کنند و اگر اشتباه خواندند، اشتباه خود را تصحیح کنند). آن‌گاه ترجمه‌ی عبارت را که قبلاً نوشته است، بخواند. در صورت نیاز، ترجمه، به شیوه‌هایی که در بخش کلیات گفته شده است، تصحیح می‌شود. به این ترتیب، دانش‌آموزان همه‌ی ترکیب‌ها و ترجمه‌ی آن‌ها را یکی یکی می‌خوانند و تصحیح می‌کنند. توجه داشته باشید که هیچ‌گاه ترجمه‌ی صحیح را به دانش‌آموزان دیکته نکنید.

برخی نکات که دانستن آن‌ها در ترجمه‌ی ترکیب‌های این جدول برای معلمان محترم مفید است

به شرح زیر می‌باشد* . بیان همه‌ی این مطالب برای دانش‌آموزان ضروری نیست؛ مگر در صورت لزوم و به تشخیص دبیر محترم.

۱- لَا يُخْلِفُ الْمِعَادَ: تخلف نمی‌کند در وعده. ممکن است دانش‌آموزان حرف «در» را ننویسند یا پس از کلمه‌ی «وعده»، حرف «را» را اضافه کنند. همه‌ی این‌ها صحیح است؛ فقط توضیح می‌دهیم که در فارسی، در چنین ترکیبی آوردن حرف «در» رایج‌تر و مناسب‌تر است.

۲- لَا تُرِغْ قُلُوبَنَا: نلغزان قلب‌ها (دل‌ها)ی ما را. به لزوم حرف «را» توجه کنید و در صورت نیاز، ضرورت آن را برای دانش‌آموزان توضیح دهید.

۳- فَهَبْ لِي: پس ببخش به من. ممکن است دانش‌آموزان «لی» را «برای من» معنا کنند که غلط محسوب نمی‌شود ولی برای آن‌ها توضیح می‌دهیم که حرف «لِ» با توجه به فعل به کار رفته در جمله، گاهی «به» معنا می‌شود، نه «برای». مانند این جمله یا جمله‌هایی که در آن‌ها فعل «قال» یا سایر مشتقات آن به کار رفته است؛ مانند: **وَقَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ:** و گفت موسیٰ به قومش.

۴- رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ: پروردگار عزیز بسیار بخشنده‌ی تو. ممکن است «پروردگار تو عزیز بسیار بخشنده» معنا شود. در این صورت، غلط محسوب نمی‌شود ولی توضیح می‌دهیم که در چنین ترکیبی بهتر است «تو» در آخر معنا شود.

* توجه داشته باشید که همه‌ی ترکیب‌های جدول به توضیح نیاز ندارند. ترکیب‌هایی که به راحتی معنا می‌شوند و نکته‌ی خاصی ندارند، در این کتاب توضیح داده نشده‌اند.

جدول ۳ (تشخیص ترجمه صحیح)

این تمرین نیز در کتاب اول و دوم نظیر داشته است. دانش‌آموز برای هر عبارت قرآنی باید ترجمه‌ی صحیح را تشخیص دهد و علامت بزند. در گذشته گفتیم که برای استفاده‌ی بیش‌تر، خوب است دانش‌آموزان ابتدا عبارت قرآنی را ترجمه کرده و سپس آن را با دو جمله‌ی داده شده مقایسه کنند و آن‌گاه عبارت صحیح را برگزینند؛ نه آن‌که فقط به قسمت‌های متفاوت آن‌ها دقت کنند و اشتباه را پیدا کنند.

در عبارت ۳، دو ترجمه‌ی داده شده از لحاظ معنا به هم نزدیک‌اند. با توجه به ترجمه‌ی تحت‌اللفظی، معلوم می‌شود که ترجمه‌ی الف صحیح است. به علاوه، در ترجمه‌ی ب «أَوْلُوا الْأَلْبَابِ» به غلط، دانشمندان معنا شده است.

جدول ۴ (معنا کردن صیغه های مختلف فعل ماضی)

همان گونه که در جدول کلمات توضیح داده شد، با توجه به آنچه دانش آموزان در درس عربی سال دوم آموخته اند و در درس قرآن هم یادآوری شد، اکنون انتظار می رود که آنان در فعل های ساده با دانستن برخی از صیغه ها، معنای سایر صیغه های پر کاربرد را بشناسند.

در تمرین این درس، دانش آموزان باید معنای فعل های «خَلَقْتَ، ظَلَمْتُمْ، ظَلَمْتُ، رَزَقَ، ظَلَمْنَا» را تشخیص دهند. همان طور که معلوم است، این کلمات فعل ماضی و از صیغه هایی هستند که سال گذشته کاملاً مرور شده اند. سایر کلمات هم معلوم و شناخته شده اند و به توضیح خاصی نیازی نیست.

آل عمران

شناخت

آل عمران

سومین سوره‌ی قرآن، آل عمران نام دارد که دارای ۶۰ آیه و ۲۵۰ کلمه است و حدود ۱۰۰۰ جزء از قرآن کریم را تشکیل می‌دهد. این سوره در سال سوم هجری، پس از جنگ اُتد در مدینه نازل شد. عمران نام سه نفر از شخصیت‌های مشهور و داناته در حضرت موسی (ع)، در حضرت سیدنا ابراهیم (ع) و در حضرت علی (ع) است. این سوره در سوره‌های قرآن که در آنجا نازل شده است، در سوره‌های قرآن که در آنجا نازل شده است، در سوره‌های قرآن که در آنجا نازل شده است.

این سوره دو بار به نازل شده است که در آیات ۴۳ و ۴۵ از آن سوره اول و دوم نام شده است. در سوره‌ی آل عمران ماجرای جنگ اُتد و مطالب فراوانی را جمع به جهانبیاض دعوت یهود به اسلام، امر به صبر و پایداری، بیان فضیلت شهیدان و چند دعای زیاده آمده است. این سوره زمانی نازل شد که دعای دعوت اسلام در جهان آن روز طنین افکند شده و دشمنان اسلام، حساس و گوشه‌زبان بودند. آیات در سوره‌های این کتاب از همین سوره انتخاب شده است.

به کمک دوستان خود در باره‌ی سوره‌ی آل عمران تطبیق بیشتری کرده و در تلاش گفتگو کنید.

هدفها

- ۱- آشنا کردن دانش‌آموزان با برخی از ویژگی‌های سوره‌ی آل عمران
- ۲- آشنا کردن آنان با محتوای سوره‌ی آل عمران
- ۳- آشنا کردن آنان با تصویر کتابت سوره‌ی آل عمران
- ۴- علاقه‌مند کردن آنان به کسب اطلاعات بیش‌تر درباره‌ی سوره‌های قرآن.

روش تدریس

- ۱- مطالعه‌ی انفرادی متن درس توسط دانش‌آموزان
- ۲- توضیحات مختصر دبیر محترم درباره‌ی کلیات سوره‌ی آل عمران

- ۳- قرائت آیات کتابت شده در تصویر توسط دانش‌آموزان و سپس دبیر محترم
۴- ترجمه‌ی کلمه به کلمه‌ی متن تابلو موجود در متن درس.

نمونه موضوعات برای گفت و گوی بیش‌تر دانش‌آموزان

- ۱- سوره‌های مدنی و مکی چه تفاوتی دارند؟
۲- در آیات ۳۳ و ۳۵ که از دو عمران اول و دوم یاد می‌کند، درباره‌ی چه موضوعاتی بحث شده است؟
۳- برخی از دعاهای سوره‌ی آل عمران را در کلاس جمع‌خوانی و ترجمه کنید.

منابع برای مراجعه

- ۱- تفسیر نمونه، جلد دوم، بخش مربوط به سوره‌ی آل عمران.
۲- تفسیر نور، جلد دوم، بخش مربوط به سوره‌ی آل عمران.

روش بررسی تکلیف انس با قرآن در خانه (قسمت ب)

همان‌طور که در بخش کلیات گفته شد، این قسمت تکلیف خانه است. در پایان تدریس بخش مفاهیم (کار در کلاس)، تأکید می‌کنیم که دانش‌آموزان این تکلیف را برای جلسه‌ی آینده انجام دهند. قسمت «الف» مربوط به پرسش و ارزش‌یابی بخش قرائت و قسمت «ب» مربوط به پرسش و ارزش‌یابی بخش مفاهیم است. همان‌طور که در بخش کلیات گفتیم، نتیجه‌ی یادگیری درس در تکلیف انس با قرآن در خانه آمده است؛ به نحوی که اگر بخش کار در کلاس با دقت در روش گفته شده، در کلاس انجام پذیرد، بیش‌تر دانش‌آموزان برای حلّ این بخش تقریباً هیچ مشکلی نخواهند داشت. به‌علاوه، این تکلیف به بهترین شکل، یادگیری آن‌ها را ثبات و عمق می‌بخشد و در عین حال، ترجمه‌ی عبارت‌های بلندتر احساس موفقیت و کامیابی را افزایش می‌دهد.

پرسش از قسمت «ب»؛ این تکلیف به شیوه‌های متنوعی انجام می‌شود. به‌نظر می‌رسد یکی از ساده‌ترین و طبیعی‌ترین راه‌ها این باشد که برای مثال از دانش‌آموزی بخواهیم جمله‌ی اول را همراه با معنای آن که قبلاً نوشته است، بخواند. این کار ادامه می‌یابد تا همه‌ی عبارت‌ها معنا شوند. در این‌جا توجه به چند نکته، مهم است.

۱- قبل از شروع به پرسش، به شکلی مناسب بررسی کنید که دانش‌آموزان تکلیف را انجام داده‌اند یا نه. این بررسی و بازبینی باید با دقت و تدبیر انجام شود تا هم مانع سهل‌انگاری دانش‌آموزان در انجام دادن تکالیف باشد و هم به گونه‌ای نباشد که دانش‌آموزان ترجمه‌ی عبارت‌ها را فقط برای رفع تکلیف به هر شیوه‌ی نامناسبی بنویسند و به معلم ارائه کنند. از این رو، باید از سخت‌گیری و سهل‌انگاری پرهیز شود.

۲- دانش‌آموزان باید عبارت‌های قرآنی را صحیح و با دقت بخوانند؛ در غیر این صورت، لازم است دبیر عکس‌العمل مناسب نشان دهد و حتی با تذکر قبلی، برای درست یا نادرست خواندن عبارت‌های قرآنی، نمره و امتیاز خاصی منظور کند.

۳- اگر دانش‌آموزی عبارت را درست معنا کرد، او را تشویق می‌کنیم. در این قسمت برای هر چه بهتر تشخیص دادن توانایی دانش‌آموز و تمرین و یادآوری بیشتر، می‌توانیم از او بخواهیم که یکی از کلمات یا ترکیب‌های همین عبارت را معنا کند. فرض کنید دانش‌آموزی عبارت چهارم انس با قرآن در خانه همین درس را خوانده و معنا کرده و معنا نیز صحیح بوده است؛ در این حالت، او را مخاطب قرار می‌دهیم و می‌گوییم: عزیزم، بگو ببینم «ءَامَنَّا بِهِ» یعنی چه؟ دانش‌آموزی که خودش تکلیف را انجام داده است، قاعدتاً پاسخ صحیح می‌دهد. به این ترتیب، پرسش جدی‌تر می‌شود و دانش‌آموزان درمی‌یابند که همواره باید آمادگی نسبی خود را حفظ کنند.

علاوه بر این، می‌توان از برخی کلمه‌ها یا ترکیب‌های دیگر مفاهیم که در بخش کار در کلاس این درس یا حتی درس‌های قبل آمده است، نیز از آن دانش‌آموز پرسش کرد.

۴- با توجه به مجموع توانایی هر دانش‌آموز در صحت روخوانی عبارت، ارائه‌ی ترجمه‌ی صحیح و پاسخ دادن به سوالات شفاهی، نمره‌ای از ۲۰ در نظر می‌گیریم و به او می‌دهیم. توجه داشته باشید از آن‌جا که در پرسش‌ها و ارزش‌یابی مستمر، دبیران محترم از شیوه‌های مختلفی بهره می‌گیرند، بارم‌بندی خاصی پیشنهاد نمی‌شود و دبیر محترم در این زمینه می‌تواند با توجه به تجارب خود عمل کند.

۵- در صورت ارائه‌ی معنای نادرست، از دانش‌آموز دیگری می‌خواهیم تا همان عبارت را بخواند و معنا کند. این کار ادامه می‌یابد تا همه‌ی عبارت‌های این بخش معنا شوند.

۶- با توجه به زمان‌بندی تعیین شده برای تدریس و پرسش بخش‌های قرائت و مفاهیم دروس که در بخش کلیات ارائه شده است، می‌توان حدود ۳۰ دقیقه را به پرسش از بخش مفاهیم (ارزش‌یابی و تصحیح قسمت «ب» انس با قرآن در خانه) اختصاص داد.

برخی نکات خاص درباره‌ی ترجمه‌ی عبارت‌های «انس با قرآن در خانه» درس اول، به شرح زیرند.

۱- وَأَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ مِنْ قَبْلِ هُدَى لِلنَّاسِ وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ: و نازل کرد تورات و انجیل را از قبل، هدایتی برای مردم و نازل کرد قرآن را. به جایگاه حرف «را» توجه کنید. نکته‌ی دیگر آن که همان‌طور که می‌دانید، کلمه‌ی «قبل» و «بعد» از اسم‌های دائم‌الاضافه‌اند؛ یعنی، همیشه به اسم دیگری اضافه می‌شوند، مانند: «قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ»، «مِنْ قَبْلِكَ»، «بَعْدَ الرُّسُلِ» یا «مِنْ بَعْدِهِمْ». به این ترتیب، این دو کلمه در فارسی «قبل از» و «بعد از» معنا می‌شوند. هرگاه این دو کلمه به اسم دیگری اضافه نشوند، اولاً، مبنی بر ضَمّ می‌شوند؛ مانند «مِنْ قَبْلُ» و «مِنْ بَعْدُ» و ثانیاً، به صورت «از قبل یا قبلاً» و «بعداً» معنا می‌شوند.

توجه داشته باشید که این توضیحات فقط برای دبیر محترم ارائه شده است و مطرح کردن آن‌ها حداقل برای همه‌ی دانش‌آموزان ضرورتی ندارد. این گونه موارد در باورقی کتاب به‌طور خاص معنا می‌شوند و آموختن آن‌ها به دانش‌آموزان لازم نیست. در نتیجه، نباید در ارزش‌یابی‌ها و به‌ویژه ارزش‌یابی‌های کتبی مورد سؤال قرار گیرند.

۲- كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ: همه از نزد پروردگار ماست و پند نمی‌گیرند جز خردمندان. به جایگاه فعل ربطی «است» توجه داشته باشید. همان‌طور که در مقدمه‌ی کتاب دانش‌آموزان (صفحه‌ی «ح» بند دوم، چند تذکر مهم) گفته شده است، آموختن معنای کلماتی که در بخش «انس با قرآن در خانه» معنا شده‌اند، برای دانش‌آموزان ضروری نیست. از این رو، اگر از عبارت‌هایی با این کلمه‌ها در امتحان استفاده می‌کنید، باید معنای آن‌ها را نیز در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید. این امر از آن روست که در آموزش مفاهیم قرآن بر آموختن معنای کلمات پرکاربرد تأکید می‌شود. نکته‌ی دیگر آن که فعل «مَا يَذَّكَّرُ» مفرد است که به خاطر فاعل آن (أُولُو الْأَلْبَابِ)، جمع معنا می‌شود.

۳- رَبَّنَا لَا تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا: پروردگارا، نلغزان دل‌های ما را پس از وقتی که (پس از این که) هدایت کردی ما را. ترجمه‌ی این عبارت روشن است ولی ممکن است برای دانش‌آموزان این سؤال پیش آید که مگر خداوند دل انسان را می‌لغزاند.

در این صورت برای آن‌ها توضیح دهید که خداوند هیچ‌گاه هیچ انسانی را گمراه نمی‌کند بلکه به‌عکس، با مهربانی تمام، تا زمانی که گناه‌های انسان به ظلم، فساد، طغیان و انحراف بیش از حد نرسیده است، زمینه‌ی هدایت او را فراهم می‌کند ولی اگر این صفات ناپسند در درون انسان جای

گرفت و تثبیت شد، او را در انحرافش رها می‌کند. در این مورد توجه به آیه‌ی ۵ سوره‌ی صف جالب است؛ آن‌جا که می‌فرماید: «فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ»؛ پس چون آن‌ها از حق برگشتند، خدا دل‌هایشان را برگرداند.

۴— وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ؛ و ببخش به ما از نزدت (نزد خودت) رحمتی، قطعاً تو بسیار بخشنده‌ای. در این‌جا دو نکته قابل توجه است: اول آن که «لَدُنْكَ» بهتر است «نزدت» معنا شود نه «نزد تو». نکته‌ی دیگر آن که همان‌طور که می‌دانید، «أَنْتَ» در این عبارت، ضمیر فصل است. این‌گونه ضمائر را می‌توان معنا نکرد؛ هرچند که به نوعی تأکید یا حصر را می‌رسانند. به این ترتیب، می‌توان عبارت را این‌گونه معنا کرد: «قطعاً تو همان بسیار بخشنده‌ای». ترجمه‌ی اول صحیح و پذیرفتنی است.

درس دوم

آیات ۱۶ و ۲۲ سوره آل عمران را از نوار گوش کنید و با آن بخوانید و کلمات را بنویسید.

أَمْوَءٌ بَيْنَهُمْ بَيْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَبَيْنَ الَّذِينَ آمَنُوا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ زَيْنًا أَيْمَانًا

فَمَا يُفْرِقْنَا وَأَنْتُمْ نَاظِرُونَ وَإِنَّمَا عِدَاتُ الشَّرِّ **۱۶**

الضَّالِّينَ وَالضَّالِّينَ وَالضَّالِّينَ وَالضَّالِّينَ

وَالضَّالِّينَ بِالْأَسْحَابِ **۱۷**

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

وَالشَّكَاكُةُ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَتِهِمْ بِالْمُتَّبِعِينَ

لِأَنَّهُمِ الْإِنْفِرَةُ الْغَرُّبَةَ الْحَكِيمَةَ **۱۸**

إِنَّ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهُ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

درس دوم

آیات ۱۶ و ۲۲ سوره آل عمران را از نوار گوش کنید و با آن بخوانید و کلمات را بنویسید.

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَقًّا

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

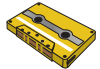
وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

وَمَا يُحِبُّونَ اللَّهَ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اللَّهَ

روش تدریس و تمرین قرائت

تدریس و تمرین، رفع اشکالات و تصحیح اشتباهات، تلفظ حروف خاص عربی و تکلیف و ارزش‌یابی این درس براساس روش کلی است.

تدریس و تمرین: پیش قرائت با هم گروهی، تمرین کردن با نوار و رفع اشکالات جمعی، فردخوانی و رفع اشکالات فردی، پاسخ‌گویی مختصر به سؤالات احتمالی.

تصحیح اشتباهات: مشخص کردن مورد اشتباه و حالت صحیح آن، تکرار جمله به صورت جمعی و فردی، تکرار عبارت مشکل به صورت بخش‌خوانی و سپس قرائت معمولی، نوشتن ترکیب بسیار مشکل روی تخته و اشاره‌ی فنی معلم و آن‌گاه بخش‌خوانی و روان‌خوانی دانش‌آموزان.

تکلیف: قرائت آیات درس برای هم گروهی و اعضای خانواده، تمرین کردن با نوار قرائت آیات درس در صورت امکان، همکاری افراد قوی با افراد ضعیف در قرائت، حفظ آیات درس و فعالیت‌های

قرآنی فوق العاده در صورت علاقه مند بودن.

ارزش یابی: پرسش آیات درس در جلسه ی بعد؛ خواندن هر دانش آموز به میزان ۳ تا ۴ سطر و ثبت نمره ی ارزش یابی مستمر (هر ۷ نفر تقریباً یک دور آیات درس را می خوانند).
تشویق: به افرادی که با صوت زیبا و شبیه نوار می خوانند، در تقویت قرائت هم گروهی خود به طور مؤثر تلاش می کنند یا فعالیت های فوق العاده ی قرآنی انجام می دهند، ۱ تا ۲ امتیاز تشویقی داده می شود و یا در صورت امکان، جوایزی اهدا می گردد.

برای مطالعه دبیران

تذکرات خاصّ درس

- ۱- تأکید بر بیان حروف مشدّد به ویژه تشدیدهای متوالی و مواردی که بر اثر ادغام پیش می آید، و اتصال حرکت قبل از حروف ناخوانا به ساکن یا تشدید در ترکیب های و مَا اَخْتَلَفَ الَّذِينَ اَوْثُو الْكِتَابِ، حَاجُوْكَ، وَ مَنْ اَتَّبَعَنِ، وَالْاُمِّيْنَ، فَقَدْ اِهْتَدَوْا، وَيَقْتُلُوْنَ النَّبِيْنَ.
- ۲- توجه به ناخوانا بودن «و» در ترکیب های اُولُو الْعِلْمِ، اُولَئِكَ».
- ۳- تأکید بر بیان تشدید «ق» در کلمه ی «حَقِّ» در حالت وقف.
- ۴- توجه به حالت وقف بر کلمه ها و ترکیب های «هُوَ، وَ مَنْ اَتَّبَعَنِ، وَالْاٰخِرَةَ»،
- ۵- موارد اقلاب و ادغام که ممکن است مورد سؤال باشند یا حروف مشدّد را به وجود آورند:
قَائِمًا بِالْقِسْطِ، مِنْ بَعْدِ، بَعِيًّا بَيْنَهُمْ، وَ مَنْ يَكْفُرْ، بِصِيْرٍ بِالْعِبَادِ.
- ۶- توجه دادن به تلفظ صحیح حروف خاص عربی؛ در صورتی که مهارت روخوانی و روان خوانی دانش آموزان در حدّ مطلوبی باشد. کلمه های دارای حروف خاص عربی در این درس عبارت اند از: الَّذِينَ، فَاَعْفِرْ، ذُنُوْبَنَا، عَذَابِ، الصّٰبِرِيْنَ وَ الصّٰدِقِيْنَ، وَ الْمُسْتَغْفِرِيْنَ بِالْاَسْحٰرِ، اُولُو الْعِلْمِ، بِالْقِسْطِ، الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ، عِنْدَ، بَعْدِ، بَعِيًّا، سَرِيْعُ الْحِسَابِ، حَاجُوْكَ، وَ مَنْ اَتَّبَعَنِ، عَلَيْكَ الْبَلٰغُ، بِصِيْرٍ بِالْعِبَادِ، بَغِيْرِ حَقِّ، بِالْقِسْطِ، حَبِيْطَ اَعْمَالِهِمْ، نٰصِرِيْنَ.
- ۷- پرهیز از افراط و تكلّف و رزیدن در تلفظ حروف، از جمله غليظ خواندن حروف «ه، ا» یا نوک زبانی خواندن حروف «س، ز» و

روش تدریس مفاهیم (کار در کلاس)

جدول ۱ (کلمات)

کار در کلاس

تمرین اول - جدول ذر را با استفاده از کلمات داده شده کامل کنید و سعی کنید معنای کلمات را به خاطر بسپارید.

گرم‌رونده - می‌کنند - اثر می‌کند - باور - جان

بَقُولُونَ	بَقُولُونَ
تَنْبِئُ	بَشَارَةٌ
نَعْسِرُ	بَشَارُونَ
عَبِيْطَةٌ	تِهَادَةٌ - از بین رفتن
بَشَلٌ	فَرَارَةٌ

برخی نکات قابل ذکر در این جدول :

۱- در این تمرین، ۱۲ کلمه در جدول لغت‌ها ذکر شده که کامل کردن جدول و یافتن معنای کلمات از فهرست بالای جدول به عهده‌ی دانش‌آموزان است. دانش‌آموزان به کمک آموخته‌های قبلی خود و شناخت کلمه‌های هم‌خانواده و آشنایی با برخی لغت‌ها با راهنمایی دبیر محترم و در صورت ضرورت، استفاده از جدول آخر کتاب، جدول لغت‌ها را تکمیل می‌کنند. همان‌طور که ملاحظه می‌کنید، در جدول این تمرین از مجموع ۱۲ کلمه، ۸ کلمه فعل است؛ بنابراین، آموزش این جدول نسبت به جدول لغات درس‌های سال قبل مشکل‌تر است.

۲- در سطر اول واژه‌ی «قِ» آمده است. این کلمه فعل امر مخاطب از ریشه‌ی «وَقِيَ، يَقِي» است که پس از اعلال به صورت «قِ» درآمده است. کلمه‌ی «تَقَوِيْ» از همین ریشه است.

۳- در سطر دوم معنای «قَتْلٌ» دانش‌آموزان را به معنای کلمه‌ی هم‌خانواده‌ی آن «بَقَتْلُونَ» راهنمایی می‌کند. در سطر چهارم نیز معنای «نَاصِرٌ» و «نُصْرَتٌ» معنای «نصیر» را به ذهن می‌آورد.

در مورد «يَكْفُرُونَ» و «يَأْمُرُونَ» در سطر ۷ و ۹، معنای داده شده از ریشه‌ی خود کلمات گرفته شده و به راحتی قابل تشخیص است. معنای «قَسِطٌ» نیز برای دانش‌آموزان آشناست.

کلمه	معنی
يٰۤاَيُّهَا الصّٰبِرِيْنَ	ای کسانی که صابران
عَلَيْهِمُ الصَّلٰوةُ	بر آن‌هاست نماز
اِنَّهَا لَكَلْبُورٌ يَّالَهُ	اینها قطعاً کفر است ای خدا
يَأْمُرُوْهُمُ	آن‌ها را امر می‌کنند
لَيَأْمُرُنَّ بِالْقِسْطِ	قطعاً امر می‌کنند به عدل
وَأَمَّا لِمَا	و اما در مورد آنکه
يُرْسِلُكَ تَصِيْرًا	فرستاده شده است تو را

جدول ۲ (ترکیب‌ها)

دانش‌آموزان این تمرین را در کلاس و به روشی که در بخش کلیات و درس قبل توضیح داده شده است، زیر نظر دبیر محترم انجام می‌دهند. آن‌ها به صورت گروهی یا انفرادی به کمک جدول لغت‌ها و دانستنی‌های خود، ابتدا معنای ترکیب‌ها را می‌نویسند، سپس این ترجمه‌ها در کلاس خوانده و تصحیح می‌شود. دبیر محترم باید از دیکته کردن ترجمه‌ی ترکیب‌ها به شدت پرهیز کند. برخی نکات قابل ذکر در این جدول، به شرح زیرند.

۱- بَشِيْرُ الصّٰبِرِيْنَ: بشارت ده صابران را. اولاً به جایگاه حرف «را» توجه داشته باشید و ثانیاً، کلمه‌ی «صابرین» از کلمات آشناست و قبلاً معنا شده است. دانش‌آموزان با این کلمه و معنای آن آشنایی دارند. همان‌طور که می‌دانید، علامت «ین» و «ون» علائم جمع مذکر سالم است و در ترجمه‌ی آن‌ها بهتر است از علامت جمع فارسی (ان) استفاده شود؛ مثلاً به جای مؤمنین، کافرین و صابرین بگوییم: مؤمنان، کافران و صابران.

۲- عَلَيْنِكَ الْبَلَاغُ: بر تو رساندن پیام است. در این ترکیب، نوشتن فعل ربطی «است» ضرورت دارد؛ پس، لزوم آن را به دانش‌آموزان تذکر دهید* . نکته‌ی دیگر آن که گاهی «علی» ضرورت و وجوب یا تکلیف را می‌رساند؛ پس عبارت یعنی آنچه بر تو واجب است، آن است که پیام الهی را به مردم برسانی.

۳- كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ: چگونه کافر می‌شوید به خدا؟ در جدول لغات این درس، فعل «يَكْفُرُونَ» که صیغه‌ی غائب است، معنا شده و در این جا صیغه‌ی مخاطب آن آمده است. دانش‌آموزان در سال قبل در درس عربی با صیغه‌های فعل مضارع آشنا شده‌اند و انتظار می‌رود که پس از فهمیدن معنای فعل اول، به راحتی بتوانند فعل دوم را معنا کنند. این امر برای تسلط بیش‌تر ایشان در این تمرین و تمرین چهارم این درس در نظر گرفته شده است.

۴- يَا مُرْهُمُ: امر می‌کند به ایشان. ممکن است دانش‌آموزان بنویسند: «امر می‌کند ایشان» یا «امر می‌کند ایشان را». این ترجمه‌ها غلط محسوب نمی‌شوند ولی برای آن‌ها توضیح می‌دهیم که همان ترجمه‌ی اول (امر می‌کند به ایشان) بهتر است. نکته‌ی دیگر آن که در جدول لغت‌ها، معنای فعل «يَأْمُرُونَ» که فعل جمع است، گفته شده ولی در این جا صورت مفرد آن آمده است. این نیز برای تمرین جهت تشخیص بهتر صیغه‌های مختلف فعل مضارع است.

۵- تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ: امر می‌کنید به کار خوب. در این جا نیز توجه داشته باشید که در تمرین، فعل مخاطب (تَأْمُرُونَ) آمده ولی در جدول، فعل غائب معنا شده است.

۶- مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا: از نزدت یآوری (را). همان‌طور که می‌دانید، ضمیر «كَ» مانند سایر ضمایر گاهی «تو» و گاهی «ت» معنا می‌شود. بر این اساس، متناسب با هر جمله، در به‌کار بردن یکی از این دو معنا صحیح‌تر یا مناسب‌تر است. این امر را از ترکیب و مفهوم جمله در فارسی می‌توان تشخیص داد. البته توجه دارید که هر یک از دو معنا را که دانش‌آموزان بنویسند، صحیح محسوب می‌شود.

* همان‌طور که در درس اول کتاب اول و دوم توضیح داده شده، گاهی لازم است درباره‌ی نحوه‌ی به‌کار بردن افعال ربطی بیش‌تر توضیح داده شود. در این جا نیز در صورت لزوم، می‌توانید با توجه به روش ارائه شده در درس اول سال اول، درباره‌ی نحوه‌ی به‌کار بردن فعل‌های ربط توضیحاتی بدهید.

جدول ۳ (تکمیل نقطه چین ها)

- ۱- با این نوع تمرین از سال قبل آشنا هستیم. دانش آموز با ترجمه‌ی کلمه به کلمه‌ی آیه و عبارت قرآنی و تطبیق آن با معنای ارائه شده، کلمه‌های به‌جا مانده برای تکمیل عبارت را پیدا می‌کند.
- ۲- در عبارت دوم، «رَجُلًا أَنْ يَقُولَ...»، «مردی را که می‌گوید...» ترجمه شده است. این آیه، سخن مؤمن آل فرعون در مورد حضرت موسی - علیه السلام - است (آیه‌ی ۲۸ سوره‌ی غافر).
- ۳- در عبارت چهارم «لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ...» «نباید بگیرند مؤمنان...» معنا می‌شود، زیرا همان‌طور که توجه دارید، وقتی فاعل جمع باشد، فعل به صورت جمع معنا می‌شود ولی در عبارت عربی به صورت مفرد می‌آید. این مطلب در ترجمه‌ی عبارت‌های سال دوم نیز سابقه داشته است.
- ۴- ترجمه‌ی کامل عبارت پنجم به این صورت است: «وکسانی که تکذیب کردند آیات ما و دیدار آخرت را، تباه شد اعمالشان».

جدول ۴ (تشخیص معنای برخی از صیغه‌ها)

این تمرین مشابه تمرین چهارم درس قبل است. دانش‌آموزان با دانستن صیغه‌هایی از یک فعل، باید معنای برخی صیغه‌های دیگر آن را بدانند. در این جا نیز همان دو نکته مورد توجه قرار گرفته است: اولاً، فعل‌ها از صیغه‌های پرکاربرد است که خوانده‌اند (مفرد و جمع مذکر غایب و مفرد و جمع مذکر مخاطب و دو صیغه‌ی متکلم)؛ ثانیاً، فعل‌ها ساده انتخاب شده‌اند و این تغییرات به سادگی در آن‌ها انجام می‌شود؛ مانند: «یَهْدِی» و «نَهْدِی» یا «یَشَاءُ» و «نَشَاءُ».

عبارت سوم «قَالَ هَذَا مِنْ فَضْلِ...» به صورت «گفت: این از فضل و بخشش پروردگار من است تا مرا بیازماید (که) آیا شکر می‌گزارم یا کفر می‌ورزم» ترجمه می‌شود. این جمله از سخنان حضرت سلیمان است و معنای آن این است که این مسأله (آمدن تخت ملکه‌ی سبا از راه دور) عطای خداست و خداوند این عطا را کرده است که به وسیله‌ی آن مرا بیازماید که ...